

МОТИВИ ПОСЕТЕ СЕКУЛАРНИХ ТУРИСТА И ХОДОЧАСНИКА МАНАСТИРУ ТАВНА

Сања Божић¹,
Игор Стаменковић¹,
Милан Ивков¹,
Мирослав Вујичић¹

¹Департман за географију,
туризам и хотелијерство,
Природно-математички факултет,
Универзитет у Новом Саду,
Нови Сад, Србија

Резиме:

Манастир Тавна са својом околином представља прави куриозитет североисточног дела Босне и Херцеговине, а његова градња приписује се синовима Драгутина Немањића – Владиславу и Урошу. Основни циљ овог рада је испитивање мотива који наводе људе да посете манастир Тавна, као и могућности које манастир са околним локалитетима пружа религиозним и секуларним туристима током једнодневнoг или вишeдневнoг боравка. Резултати указују на доминацију мотива везаних за духовно прочишћење, што указује на то да овај манастир углавном привлачи ходочаснике.

Кључне речи:

религијски туризам, ходочашће, мотивација, Манастир Тавна, Бијељина.

УВОД

Ходочашћа (у савременом контексту религијска путовања и религијски туризам) су један од најмногољуднијих и најстаријих облика туризма – највећа миграција (Timothy & Olsen, 2006; Blackwell, 2007). У последњих десетак година овај сегмент туризма почиње све више да се развија, нарочито у земљама Источне и Југоисточне Европе након пада комунизма (Стаменковић, 2006). Дестинације на међународним и домаћим туристичким тржиштима се боре да развију нове комбинације услуга у одређеном туристичком месту, које ће бити конкурентне, јединствене и атрактивне за различиту туристичку тражњу. Чак 52% туристичких ресурса у дестинацијама чине сакрални објекти. Туристе ипак више привлачи њихов архитектонски, историјски, амбијентални и уметнички значај, него верски. У прилог овоме говори и чињеница да свега 1,7% сакралних архитектонских објеката привлачи ходочаснике пре него туристе посетиоце споменика културе (Fernandes et al., 2003). Због тога је испитивање мотива за посету сакралних објеката веома актуелна тема (Божић и други, 2016; Collins-Kreiner, 2009; Nolan and Nolan, 1992; Brown, 1998; Pesut, 2003).

Од православних религијских објеката, односно дестинација, најпопуларнији су Јерусалим у Израелу, Света Гора Атонска у Грчкој, а у нашем најужем окружењу манастир Светог Василија Острошког у Црној Гори. Република Србија обилује ходочасничким местима, што не треба да чуди јер је владарска лоза Немањића оставила велики

Одговорно лице:

Сања Божић

е-пошта:

sanja.bozic@dgt.uns.ac.rs

број задужбина иза себе. Немањићи су за више од два века владавине саградили многе цркве и манастире који сада представљају духовно и културно благо српског народа. Њихове најпознатије задужбине су: манастир Студеница, Милешева, Жича, Грачаница, Високи Дечани, Сопотани, али и манастир Свете Тројице Тавна, који се налази на територији Босне и Херцеговине, у Бијељини.

Манастир Тавна са својом околином представља прави куриозитет североисточног дела Босне и Херцеговине, а његова градња приписује се синонима Драгутина Немањића – Владиславу и Урошу. Мајевица са својим шумским екосистемом, река Тавна са водопадом, те Новакова пећина, прави су природни и културно-историјски драгуљ овог дела државе. Туристичка тражња из године у годину постаје све већа, захтевнија, у потрази за новим и атрактивним дестинацијама, па ће и манастир Тавна са својом околином, сигурно пронаћи своје место на туристичкој мапи Балкана. Основни циљ овог рада је испитивање мотива који наводе људе да посете манастир Тавна, као и могућности које манастир са околним локалитетима пружа религиозним и секуларним туристима током једнодневнoг или вишедневнoг боравка. Приликом испитивања мотива, битна је разлика која постоји између религиозног и религиозног туристе (Вуконић, 1990). Религиозни туриста (туриста верник) је верник убеђен у своје верске ставове и редовно испуњава своје верске обавезе. Верски (религијски) туриста пак по мотивацији сличнији је класичном туристи. Он поседује одређену резервисаност према верским начелима, мање познаје теолошке догме, а света места не посећује искључиво из верских побуда. Због свега наведеног, у раду ће се идентификовати мотиви посете и секуларних туриста (религијских) и ходочасника (религиозних туриста).

МЕТОДОЛОГИЈА

Главни циљ анкетног истраживања био је утврдити главне мотиве који наводе људе да посете манастир Свете Тројице у Тавни. Анкета је спроведена међу људима који су барем једном посетили овај манастир.

Процедура

Анкетирање је спроведено на територији Општине Бијељина, као и на самом локалитету, у манастиру Свете Тројице, у директном контакту са посетиоцима, путем телефона, електронске поште и Фејсбука.

Анкета је анонимна, спроведена на узорку од 100 случајно изабраних посетилаца свих узраста. На територији Општине Бијељина испитаници су анкетирани у више наврата током маја и јуна 2016. године, а на самом локалитету, у манастиру Тавна, у периоду од 26. до 28. августа 2016. године, нарочито на празник Успења Пресвете Богородице (Велика Госпојина) када је манастирска слава. Испитаници су попуњавали анкету након Божанствене литургије, а за ову активност тражен је благослов и сагласност игуманије манастира, мати Марте, као и архимандрита Лазара. Испитаници су углавном самостално попуњавали анкету, са додатним објашњењем/појашњењем питања анкетара.

Изглед упитника

Упитник се састојао из два дела. Први део упитника односио се на социодемографске карактеристике испитаника (пол, старост, образовање, радни статус, вероисповест). Други део упитника односио се на информације о посети манастиру Свете Тројице Тавна. Ове информације укључиле су број посета манастиру, мотиве за посету, организацију, коришћен превоз и смештај, дужину боравка, ефекат након посете, као и питање да ли би поново посетили манастир. Понуђени одговори на питања ће бити детаљније обрађени у поглављу Резултати и дискусија.

Узорак

У анкетном истраживању учествовало је укупно 100 испитаника, од којих је 44% мушкараца и 56% жена. Када је у питању старосна структура испитаника, преовладавали су испитаници старости 21 до 40 година живота, а најмање је било испитаника чија је старост нижа од 20 година живота. Када је реч о занимању, резултати анкете су показали да је највећи број испитаника запослен, затим следе пензионери, а потом ученици и незапослени. Најнижи проценат испитаника, када је занимање у питању, чинили су студенти. У образовној структури испитаника највиши проценат су чинили испитаници са завршеном високом школом или факултетом, затим са средњом и основном школом, те са докторатом. Најмање је било заступљено испитаника са магистратуром, односно мастером. Када је у питању вероисповест, већину испитаника су чинили православци, што је било и за очекивати јер је ово манастир Српске православне цркве. Највећи проценат испитаника по месту становања чинили су становници

Бијељине, њих 70%. Испитаници из Србије чинили су 6% испитаника, док су остали испитаници били из различитих делова Босне и Херцеговине.

Социодемографске карактеристике узорка су приказане у табели 1.

Табела 1. Социодемографске карактеристике испитаника

<i>Пол</i>		<i>Радни статус</i>	
Мушко	44%	Запослен	63%
Женско	56%	Незапослен	10%
<i>Старост</i>		<i>Категорија посетилаца</i>	
		Студент	2%
<20	10%	Ученик	10%
21-40	36%	Пензионер	15%
41-60	30%		
>60	14%	Домаћи посетиоци	94%
		Инострани посетиоци	6%
<i>Образовање</i>		<i>Вероисповест</i>	
Основна школа	9%	Православна	92%
Средња школа	29%	Католичка	2%
Виша школа/факултет	49%	Атеиста	2%
Мастер/магистарске	9%	Без одговора	4%
Докторат	4%		

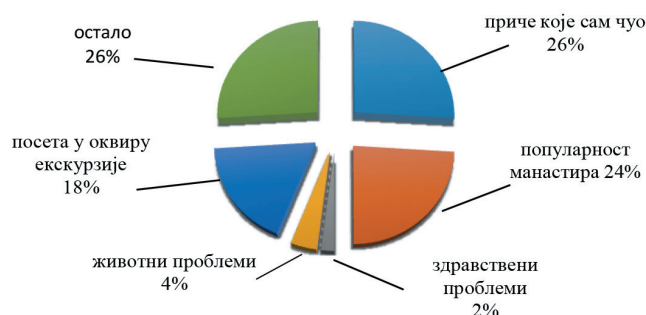
РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Прво питање односило се на то колико пута су испитаници до сада посетили манастир Тавну. Према половини испитаника је одговорило да је манастир посетило 6 и више пута (52%), затим да је посетило манастир 4 до 5 пута (24%), најмањи проценат испитаника се изјаснило да је манастир посетило 2-3 пута (14%) и један пут (10%). Ово указује на то да се испитаници углавном враћају у овај манастир када га једном посете, јер 90% испитаника није први пут у посети манастира.

На питање колико често посећују друге манастире највише испитаника се изјаснило да манастире посећују 2 до 3 пута годишње (44%), затим неколико пута месечно (39%), те једном годишње (9%). Свега 8% испитаника манастире посећује веома ретко (8%). Ови подаци нам говоре да су посетиоци манастира Тавна углавном посетиоци који често посећују манастире у оквиру својих путовања.

На питање шта их је у највећој мери навело да први пут посете манастир Тавна, испитаници су у највећем проценту одговорили да су то приче које су чули о манастиру Тавна и остало. Мотиви за посету манастира приказани су на Графикону 1.

Шта Вас је навело да први пут посетите манастир Тавна?

Графикон 1. Мотив за прву посету манастиру Тавна

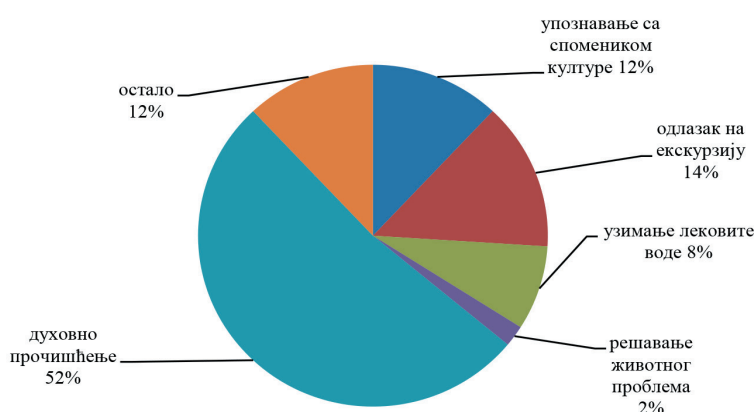
Следеће питање које је садржавала анкета односило се на организацију пута. На питање у каквој организацији сте најчешће посећивали манастир Тавна највећи број испитаника одговорио је да су манастир најчешће посећивали у сопственој организацији (чак 84%), потом преко туристичке агенције (10%), преко цркве (4%) и остало. Што се тиче превозног средства којим су најчешће посећивали манастир Тавна, највећи проценат испитаника је одговорио да су ишли аутомобилом (76%), затим аутобусом, а 4% је навело да је у манастир најчешће одлазило пешице.

Када је реч о дужини посете манастиру Тавна, далеко највећи број испитаника је одговорио да су најдуже боравили 1 дан, без ноћења (чак 92%), док је тек по 4% испитаника одговорило да је најдуже боравило два дана, једно ноћење, односно више дана

и ноћи. Испитаници који су ноћили у манастиру, као смештај су у највећој мери користили конак (75%).

Поред испитивања мотива које су испитанике навели да први пут посете манастир Тавна, истражени су и мотиви за поновну посету манастира. Највећи проценат испитаника одговорио је да је основни мотив духовно прочишћење, а затим посета манастира као део програма екскурзије. Одговоре упознавање са спомеником културе и остало изабрало је 12% испитаника. Њих 8% је навело да је основни мотив био узимање лековите воде, а само 2% решавање животног проблема. Резултати указују на то да је већина испитаника који посећују овај манастир мотивисано религијским разлозима, односно представљају ходочаснике. Статистички подаци добијени на основу овог одговора испитаника су приказани на Графикону 2.

Који је основни мотив за посету манастиру Тавна?

Графикон 2. Мотиви за поновну посету манастиру Тавна

Наредно питање се односило на ефекат који су испитаници осетили после посете манастиру Тавна. Анализом одговора добијени су следећи статистички подаци: највећи проценат испитаника (88%) је одговорио да су осетили мир, спокој, прочишћење. Интересантан је податак да је 10% испитаника одговорило да није осетио/ла ништа посебно, а најмање испитаника је означило решавање животног проблема (2%).

Последње питање се односило на то да ли испитаници имају жељу да поново посете манастир Тавна. Позитиван налаз је то да би чак 92% испитаника поново посетило манастир, што указује на њихово велико задовољство овом посетом и испуњење мотива због којих су посетили манастир.

ЗАКЉУЧАК

На основу целокупног рада могуће је уочити међусобну повезаност и условљеност два феномена: религије и туризма. Могло би се рећи да на тренутке они готово произилазе једно из другог, односно да је ходочашће (као облик туристичког кретања) произникло из саме религије. Ово се посебно односи на дестинације религијског туризма на којима доминирају ходочасници, као што је случај са манастиром Тавна.

Људи у највећој мери посећују манастир Тавна због духовног прочишћења, прича које су чули, историје везане за ову дестинацију, као и жеља за решавањем животних и других проблема. Највећи број људи је одушевљен амбијентом, гостопримством, миром и позитивном енергијом која влада на овом светом месту. Због тога већина људи када једном посети манастир Тавна пожели да му се опет врати.

На основу виђеног и доживљеног на лицу места, као и на основу спроведеног анкетног истраживања, може се закључити да је манастир Тавна посећен и познат објекат Српске православне цркве. У њега свакодневно долазе људи у нади да ће решити своје животне проблеме, али и да би се уверили у приче које се препричавају везане за ово свето место. Манастир Тавна је место ходочашћа, духовно светилиште које је обогатило целу Семберију.

Манастир Тавна поседује својства која могу привући велики број домаћих и страних посетилаца и могао би бити значајан туристички производ укупне туристичке понуде Републике Српске, при чему треба радити на његовој промоцији. Туристичке могућности верског туризма у Републици Српској нису још довољно препознате нити вредноване. Организовање ходочашћа, семинара, курсева (национална историја, етнологија и култура, традиционална народна медицина...), ликовне колоније и друго, уз поштовање посебности верских институција, само су неке од бројних могућности унапређења туристичког производа и јачања улоге верског туризма у укупном туризму Републике Српске. Културно богатство манастира у фрескама, иконама, збиркама рукописних и штампаних књига, предметима уметничког занатства и слично омогућава повремене или сталне музејске поставке. Неки од манастира имају манастирске школе (Дужи, Гомионица). Манастири су и све већи произвођачи еколошки здраве хране, воћа, меда, пића, вина, ракије (Тврдош), што уз већ поменуте историјско-културне вредности и другу богату понуду (реликвије, брошуре, историографију...), уређена манастирска дворишта и непосредну околину, чини да постају туристички све привлачнији. Све ове примере добре праксе треба применити и у манастиру Тавна, како би се се побољшала његова укљученост у туристичка кретања овог краја и туристима презентовала значајна вредност коју поседује.

ЛИТЕРАТУРА

- Blackwell R. (2007). Motivation for religious tourism, pilgrimage, festivals and events. In: Razaq R., Morpeth R. D. (Eds). *Religious Tourism and Pilgrimage Festivals Management: An International Perspective*. CAB international.
- Božić, S., Spasojević, B., Vujičić, M. D., & Stamenković, I. (2016). Exploring The Motives Of Religious Travel By Applying The Ahp Method – The Case Study Of Monastery Vujan (Serbia). *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, 4(4), 4.
- Brown, M. (1998). *The Spiritual Tourist: A personal odyssey through the outer reaches of belief*. New York: Bloomsbury Publishing.
- Вуконић, Б. (1990). *Туризам и религија*, Школска књига, Загреб.
- Collins-Kreiner, N. (2010). Researching pilgrimage: continuity and transformations. *Annals of Tourism Research*, 37(2), 440-456.
- Nolan M.L and Nolan S. (1992). Religious sites as tourism attractions in Europe. *Annals of tourism research*, 19, 68-78.
- Pesut, B. (2003). Developing spirituality in the curriculum: worldviews, intrapersonal connectedness, interpersonal connectedness. *Nursing and Health Care Perspectives*, 24(6), 290-294.
- Стаменковић, Љ. И. (2006). *Религиозни туризам и православље*. Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Универзитет у Новом Саду, Нови Сад.
- Timothy, D. J., & Olsen, D. H. (Eds.). (2006). *Tourism, religion and spiritual journeys*. London and New York: Routledge.
- Fernandes, C., McGettigan, F., & Edwards, J. (Eds.). (2003). Religious tourism and pilgrimage: Atlas special interest group 1st expert meeting: Held at Fátima, Portugal, 23-27 april 2003. Tourism board of Leiria/Fátima.

THE MOTIVES FOR VISITS OF SECULAR TOURISTS AND PILGRIMS TO MANASTIR TAVNA

Abstract:

Tavna Monastery, with its surroundings, represents a real curiosity of north-eastern Bosnia and Herzegovina. Its construction is attributed to the sons of Dragutin Nemanjić - Vladislav and Uroš. The main objective of this study is to investigate the motives that prompt people to visit the monastery of Tavna, as well as opportunities that the monastery and the surrounding sites provide to religious and secular tourists during one-day or several-day stays. The results indicate that the dominant motive is related to spiritual purification, which implies that this monastery mainly attracts pilgrims.

Keywords:

religious tourism, pilgrimage, motivation, Tavna Monastery, Bjeljina.